

STORTINGET

Innst. 311 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Dokument 8:115 S (2018–2019)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Olaf Lundteigen, Geir Adelsten Iversen og Kjersti Toppe om automatisk allmenngjøring av lønnsbestemmelsene i tariffavtaler som har et lavere lønnsnivå enn 80 pst. av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendig lovendring som sikrer at lønnsbestemmelsene i tariffavtaler som har et lavere lønnsnivå enn 80 pst. av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, automatisk skal allmenngjøres.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens behandling

Komiteen ba i brev av 11. april 2019 om statsrådens vurdering av forslaget. Statsrådets svarbrev av 30. april 2019 følger vedlagt.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Arild Grande, Eigil Knutsen, Anne Sandum og Hadia Tajik, fra Høyre, Margret

Hagerup, Heidi Nordby Lunde og Kristian Tønning Riise, fra Fremskrittspartiet, Helge André Njåstad og lederen Erlend Wiborg, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, fra Sosialistisk Venstreparti, Solfrid Lerbrekk, fra Venstre, Terje Breivik, og fra Kristelig Folkeparti, Geir Sigbjørn Toskedal, viser til Representantforslag 115 S (2018–2019) om automatisk allmenngjøring av lønnsbestemmelsene i tariffavtaler som har et lavere lønnsnivå enn 80 pst. av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.

Komiteen viser til at allmenngjøringsloven ble første gang tatt i bruk i 2003. Det har vært en jevn økning i allmenngjøringsvedtak. I dag er ni ulike bransjer/tariffområder allmenngjort. Dette er bygg, skips- og verftsindustrien, renhold, overnatting, servering og catering, jordbruk og gartnerier, fiskeindustriforetak, elektro, godstransport på veg og persontransport med turbil. Arbeidstid er bare allmenngjort i skips- og verftsindustrien.

Komiteen viser videre til at allmenngjøring innebærer at enkelte lønns- og arbeidsvilkår blir gjeldende for alle i bransjen, også ut over de som er dekket av en tariffavtale.

Komiteen viser til at det er Tariffnemnda som vedtar om tariffbestemmelser skal bli allmenngjort. Tariffnemnda kan etter krav fra en arbeidstaker- eller arbeidsgiverorganisasjon fastsette at lønns- og arbeidsvilkår som følger av en tariffavtale, skal gjelde for alle arbeidstakere som utfører arbeid av den art som avtalen omfatter.

Komiteen minner om at det er Arbeidstilsynet som fører tilsyn med at lønns- og arbeidsvilkår som følger av vedtak om allmenngjøring, blir overholdt.

Komiteen understreker betydningen av et arbeidsliv med trygge rammer, medbestemmelse og trepartssamarbeid. Betydningen av den norske modellen, i form av trepartssamarbeidet mellom arbeiderne, arbeidsgiverne og staten, har bidratt til å gi oss et bedre arbeidsliv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at den norske modellen for lønnsdannelse bygger på at lønnsveksten må tilpasses det konkurranseutsatt sektor over tid kan leve med. Det ivaretas ved at avtaleområder med stort innslag av konkurranseutsatt virksomhet slutter avtaler først (frontfagene), og at disse virker som en norm for andre avtaleområder.

Flertallet mener en ordning med automatisk allmenngjøring vil være et brudd med de grunnleggende prinsippene i den norske lønnsdannelsen, i tillegg til at det vil være lite målrettet og uforholdsmessig sterkt.

Tariffavtalene som er grunnsteinen i lønnsdannelsen, baserer seg på forhandlinger mellom partene i arbeidslivet. Det er en modell som sørger for at partene i arbeidslivet har en felles forståelse av den økonomiske situasjonen og dermed har felles ansvar for å finne en rimelig balanse mellom gode lønns- og arbeidsvilkår på den ene siden og nødvendig fleksibilitet og konkurranseevne på den andre siden.

Allmenngjøringsordningen er et direkte inngrep i denne frie lønnsdannelsen. Flertallet mener det er et virkemiddel man derfor skal være varsom med. I dag er ordningen med allmenngjøring et effektivt virkemiddel mot sosial dumping som har bred oppslutning blant arbeidslivets parter.

Flertallet mener en vesentlig årsak til dette er at allmenngjøringsordningen nettopp bygger på initiativ fra partene. Allmenngjøring krever at det er fremsatt et slikt krav av en arbeidstaker- eller arbeidsgiverorganisasjon som er part i avtalen, har innstillingsrett og med nødvendig dokumentasjon.

Flertallet mener en ordning med automatisk allmenngjøring vil være en bevegelse bort fra denne frivillige koordineringen. Forslaget innebærer dessuten en automatisk allmenngjøring hvis lønningene i tariffbundne bedrifter er under et gitt nivå, uten hensyn til forholdene i ikke-tariffbundne bedrifter.

Flertallet mener oppsummert at dette forslaget er et brudd med sentrale prinsipper i den norske lønnsdannelsen, at det risikerer å forrykke den brede oppslutningen som allmenngjøringsordningen har i dag, i tillegg til at det er et sterkt, men lite målrettet virkemiddel mot dårlige lønns- og arbeidsvilkår utenfor det organiserte arbeidslivet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener allmenngjøring er et svært viktig verktøy for å forhindre sosial dumping, og fremmet senest igjennom Representantforslag 199 S (2017–2018) følgende forslag om å styrke allmenngjøringsloven. Forslaget fra representanter fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti lød:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å forbedre allmenngjøringsordningen og gjøre den enklere å ta i bruk ved å forenkle dokumentasjonskravet, snu dokumentasjonskravet ved allerede vedtatte allmenngjøringsvedtak og utvide perioden for allmenngjøring.»

Disse medlemmer viser videre til at det kreves omfattende dokumentasjon for å få igjennom et vedtak om allmenngjøring, og mener det bør gjøres grep for å forbedre allmenngjøringsordningen, som å forenkle kravene til dokumentasjon, innføre omvendt bevisførsel og utvide allmenngjøringsperioden fra to til fire år.

Disse medlemmer mener regjeringen Solberg har svekket den norske arbeidslivsmodellen gjennom gjentatte angrep på arbeidsmiljøloven, samtidig som regjeringen har stemt imot forslag til viktige forbedringer blant annet av allmenngjøringsloven. Arbeidslivets parter er i den norske arbeidslivsmodellen gitt stor innflytelse på arbeidslivet, ikke minst gjennom lønnsforhandlinger ved frontfagsmodellen. Disse medlemmer vil sterkt advare mot at Stortinget gjennom vedtak som foreslått i representantforslaget svekker partenes ansvar. Dette vil være et brudd med hvordan Norge har bygget opp et samarbeid og ansvarsdeling mellom arbeidslivets parter og myndighetene.

Disse medlemmer mener automatisk allmenngjøring av minstelønnsnivå vil være en lite treffsikker måte å bekjempe sosial dumping på. Den norske arbeidslivsmodellen er bygget rundt sentrale oppgjør med en varierende grad av lokale tillegg. Minstelønnsatsen i sentrale tariffavtaler er, etter disse medlemmers syn, en mangelfull indikator på behovet for allmenngjøring.

Disse medlemmer er usikre på om forslaget er ment som et supplement eller som erstatning til dagens allmenngjøringsordning. I dagens ordning kan langt mer enn minstelønnsbestemmelsene i tariffavtalene allmenngjøres. Det er, etter disse medlemmers syn, viktig at Stortinget ikke innskrenker hva som kan allmenngjøres.

Disse medlemmer mener forslaget om automatisk allmenngjøring av lønnsbestemmelser vil svekke partenes kontroll over lønnsdannelsen, og vil således si seg enig med LO, som i sitt skriftlige innspill til komiteen i sakens anledning mener at dette vil «innebære et kraftig brudd med den norske arbeidslivsmodellen».

Disse medlemmer viser til Stortingets behandling av Representantforslag 199 S (2017–2018), jf. Innst. 388 S (2017–2018), hvor stortingsflertallet vedtok forslag fra Kristelig Folkeparti om å styrke allmenngjøringsordningen (vedtak 909):

«Stortinget ber regjeringen om å legge frem en sak med evaluering av allmenngjøringsordningen og vurdere å fremme forslag til forbedringer i denne ordningen.»

Disse medlemmer mener det er alvorlig at regjeringen ikke har fulgt opp vedtaket fra Stortinget, og etterspør et raskt arbeid med å følge opp Stortingets vilje.

Disse medlemmer mener utviklingen i lønns- og arbeidsvilkår for ansatte i stadig større deler av privat næringsliv i Norge underbygger behovet for å styrke allmenngjøringsordningen.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å forbedre allmenngjøringsordningen og gjøre den enklere å ta i bruk ved å forenkle dokumentasjonskravet.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er viktig å sikre et anstendig lønnsnivå i alle bransjer, og mener en løsning kan være å utrede en nasjonal minstelønn for alle. En slik innretning vil måtte legges på et nivå som sikrer et stort handlingsrom i lønnsdannelsen for partene i arbeidslivet.

Komiteens medlem fra Senterpartiet viser til at lov om allmenngjøring av tariffavtaler mv. var en konsekvens av at Stortinget med 130 mot 35 stemmer vedtok EØS-avtalen 16. oktober 1992. Med EØS-avtalen fulgte fri utveksling av tjenester, fri etableringsrett og et fritt arbeidsmarked innen hele EØS-området. Borgere fra EØS-land utenfor Norden trengte ikke lenger arbeidstillatelse for å kunne ta oppdrag i Norge.

Dette medlem viser til at siden 1975 hadde det eksistert en avtale mellom LO og NHO med retningslinjer for fremgangsmåten for behandlingen av lønns- og arbeidsvilkår mv. ved søknader om å få benytte utenlandsk arbeidskraft på tidsbegrensede arbeidsoppdrag.

Norge hadde da lenge hatt ordninger med siktemål å sikre likebehandling av lønns- og arbeidsvilkår. Med unntak av det industrielle hjemmearbeid (1918) og husarbeid i private hjem (1963), var lønnsdannelsen overlatt til partene i arbeidslivet.

Den norske arbeidslivsmodellen bygger på at organiserte arbeidstakere gjennom sin fagforening inngår tariffavtale med arbeidsgivere eller den arbeidsgiverorganisasjonen som arbeidsgivere er medlem av. I praksis domineres situasjonen i dag av de landsomfattende tariff-

avtalene, hvor fagforbund inngår landsoverenskomster med en arbeidsgiverforening.

Med Stortingets behandling av St.meld. nr. 39 (1973–1974) Om innvandringspolitikken la Stortinget til grunn at norske lønns- og arbeidsforhold skulle gjelde også for utenlandske arbeidstakere på korte oppdrag i Norge, og forutsatte at fagforeninger lokalt skulle føre kontroll med dette. I samsvar med avtalen ble det stilt som forutsetning for innvilgelse av arbeidstillatelse at de utenlandske arbeidstakerne fikk likeverdige lønns- og arbeidsvilkår sammenlignet med norske arbeidstakere.

Tariffnemnda ble etablert ved ikrafttredelsen av allmenngjøringsloven av tariffavtaler, 1. januar 1994. I allmenngjøringsloven § 4, Krav om allmenngjøring av tariffavtaler mv., er det et vilkår at kravet er fremsatt av en arbeidstaker- eller arbeidsgiverorganisasjon som er part i avtalen og har innstillingsrett etter arbeidstvistloven § 39 første ledd. Dette medlem viser til at Tariffnemnda også av eget tiltak kan treffe vedtak om allmenngjøring dersom allmenne hensyn krever slik regulering.

I henhold til allmenngjøringsloven § 5 kan Tariffnemnda treffe vedtak om at en landsomfattende tariffavtale helt eller delvis skal gjelde for alle arbeidstakerne som utfører arbeid av den art avtalen omfatter, i en bransje eller en del av en bransje, med de begrensninger som følger av eller i medhold av arbeidsmiljøloven § 1-7 som definerer utsendte arbeidstakere.

Dette medlem viser til allmenngjøringsloven § 1:

«Lovens formål er å sikre utenlandske arbeidstakere lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med de vilkår norske arbeidstakere har, og å hindre konkurransevridning til ulempe for det norske arbeidsmarkedet.»

Dette medlem viser til at allmenngjøring av tariffavtaler er et inngripende tiltak, blant annet fordi det i en viss grad fraviker prinsippet om at lønnsdannelsen er partenes ansvar. Allmenngjøringsloven ble første gang tatt i bruk i 2003. Etter de store utvidelsene av Den europeiske union (EU) i 2004 og 2007 har stadig flere områder av norsk arbeidsliv fått allmenngjort minstelønn, mens arbeidstid bare er allmenngjort i skips- og verftsindustrien. Dette har vært nødvendig.

Dette medlem mener det er behov for ytterligere tiltak i lavlønsbransjer der det er et ekstra press på lønns- og arbeidsvilkår som følge av den omfattende tilgangen av arbeidskraft fra EØS-området i det norske arbeidsmarkedet. Dette medlem viser til at Tariffnemnda etter § 4 i allmenngjøringsloven av eget tiltak kan treffe vedtak om allmenngjøring dersom allmenne hensyn krever slik regulering. Tariffnemndas vedtak skal bygge på et reelt og aktuelt faktagrunnlag. Teknisk beregningsutvalg (TBU) legger hvert år frem et

omforent beregningsgrunnlag for lønnsoppgjørene. Dette medlem viser til at det er vanlig at lavlønnstillegg gis til grupper av arbeidstakere som har lønn under for eksempel 85 pst. av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i LO-NHO-området.

Dette medlem mener Tariffnemnda av eget tiltak etter § 4 i allmenngjøringsloven bør treffe vedtak om allmenngjøring av lønnsbestemmelsene i tariffområder der minstelønn ligger under 80 pst. av industriarbeiderlønn i LO-NHO-området. Reglene for gyldighetstiden av slike vedtak i Tariffnemnda følger det som fremgår av allmenngjøringsloven § 7.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendig lovendring som sikrer at lønnsbestemmelsene i tariffavtaler som har et lavere lønnsnivå enn 80 pst. av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, automatisk skal allmenngjøres.»

Dette medlem vil understreke at dette forslaget er å forstå som et supplement til dagens lov. Forslaget erstatter ikke nåværende muligheter for at Tariffnemnda treffer vedtak om allmenngjøring, men vil sikre effektiv allmenngjøring av lønnsbestemmelser av flere tariffavtaler.

Dette medlem viser til statsrådets vurdering av forslaget. Statsrådets vurdering er et eneste langt svar for at dagens allmenngjøringsordning fungerer svært godt. Representantforslaget har imidlertid som utgangspunkt at ordningen ikke fungerer godt nok, og slik sett er det riktig at forslaget innebærer «en helt annen form for allmenngjøring enn det vi har i dag». Forslaget bryter med det byråkratiske og praktisk svært vanskelige kravet om dokumentasjon fra enkeltpersoners lønns slipper av «uheldige lønns- og arbeidsvilkår eller konkurransevridning». I tillegg utvides allmenngjøring til å bli et mer generelt virkemiddel mot at det uorganiserte arbeidslivet skal kunne konkurrere på uakseptabelt lav lønn.

Dette medlem viser til at komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti i sine merknader blant annet er inne på at kravene til dokumentasjon må forenkles, og at allmenngjøringsordningen må forbedres, men at de for øvrig går inn for at prinsippene i dagens ordning videreføres.

Dette medlem viser til at representantforslaget hverken griper inn i den frie forhandlingsretten eller relative lønninger, da partene kan avtale så lave lønninger de vil innenfor sitt område. Poenget med forslaget er at i de tariffområder hvor avtalt lønn er lav, mindre enn 80 pst. av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, skal ingen tjene mindre enn det gjeldende tariffavtale tilsier. Det vil både norske og utenlandske arbeidstakere i uorgani-

serte bedrifter tjene på, og det verner tariffbundne bedrifter mot ødeleggende lavlønnskonkurranse fra uorganiserte bedrifter.

Forslaget vil slik sikre flere formål. For det første sikres et minstelønnsnivå i flere bransjer, noe som vil komme både norske og utenlandske arbeidstakere i uorganiserte bedrifter til gode. For det andre blir konkurransen mellom tariffbundne bedrifter og uorganiserte bedrifter i mindre grad preget av å være en lavlønnskonkurranse. For det tredje blir allmenngjøringsordningen mer effektiv.

Dette medlem viser til at antallet allmenngjøringsvedtak har økt, og at allmenngjøring er gjort gjeldende også i bransjer som tradisjonelt har hatt lav tariffdekning. Slik har allmenngjøring av lønnsbestemmelser allerede kommet uorganiserte arbeidstakere til gode. Forslaget vil sikre en videre utvikling av dette.

Dette medlem registrerer at statsråden gjør et poeng av at forslagsstillerne ikke viser til konkrete bransjer med store utfordringer som vil bli omfattet av forslaget. Dette medlem vil vise til at det ifølge Statistisk sentralbyrå er om lag 80 yrker hvor gjennomsnittlig månedslønn er lavere enn 80 pst. av gjennomsnittet i industrien. De aller fleste av disse yrkene tilhører service-sektoren. Dette er eksempler på yrker som vil bli omfattet av forslaget.

Dette medlem vil vise til at statsråden skriver følgende:

«Forslagsstillerne viser til tallmateriale fra TBU om lønnsbestemmelser i tariffavtaler. Det må baseres på en misforståelse. Utvalget gjengir noen fastsatte satser i forskrifter om allmenngjøring og presenterer lønnsstatistikk for noen store forhandlingsområder, men har ingen oversikt over avtalte lønnsatser. Det finnes et stort antall tariffavtaler i arbeidslivet, med lønnsbestemmelser tilpasset forskjellige grupper. Tariffnemnda innhenter selv relevante opplysninger og lønnsstatistikk i forbindelse med sine vurderinger.»

NHO skriver på sin side blant annet følgende til komiteen:

«Avslutningsvis vil NHO peke på at Det tekniske beregningsutvalget (TBU) hvert år legger frem et omforent grunnlag for inntektsoppgjørene, som forslagsstillerne peker på. TBU-rapportene gir blant annet opplysninger for årslønnsvekst og årslønn for de store forhandlingsområdene. TBU presenterer imidlertid ikke detaljerte opplysninger for alle tariffavtalene som gjelder i det norske arbeidsmarkedet, som teller flere hundre avtaler. TBU er derfor ikke egnet som kildegrunnlag slik forslaget legger opp til.»

Dette medlem mener at både statsråden og NHO her misforstår. Dette medlem viser til at TBU presenterer tall for lønnsnivåer og lønnsutvikling i ulike bransjer (som kan brukes til å identifisere hvilke bransjer som trenger allmenngjøring), mens det er lønnsatsene i de aktuelle tariffavtalene som allmenngjøres.

Det t e m e d l e m vil understreke at forslaget ikke innebærer å allmenngjøre lønnssetser/-bestemmelser som fremkommer av TBU-rapportene. Forslaget innebærer at lønnsbestemmelsene i tariffavtaler som er lavere enn 80 pst. av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, skal allmenngjøres. Forslaget skal videre ikke innskrenke dagens muligheter for allmenngjøring – hverken av lønnsbestemmelser eller arbeidstid.

Kjernen i forslaget er at noe som er tilnærmet de garantibestemmelser som i dag ligger i mange tariffavtaler i privat sektor, skal gjøres gjeldende for alle arbeidstakere innenfor lavlønsbransjene. Når organisasjonsgraden i de fleste servicenæringene ligger mellom 20 og 25 pst., mener dette medlem at dette er høyst påkrevd.

Det t e m e d l e m viser videre til at både LO og statsråden i skriftlige innspill mener forslaget vil være et lite treffsikkert virkemiddel for å forhindre sosial dumping. Det t e m e d l e m vil understreke at representantforslaget ikke bare skal sikre utenlandske arbeidstakere i norsk arbeidsliv samme lønn som norske arbeidstakere, men at forslaget også skal sikre alle arbeidstakere i norsk arbeidsliv en anstendig lønn. Slik sett er det for så vidt riktig at forslaget er lite treffsikkert for å forhindre sosial dumping, men desto mer treffsikkert for å motvirke ulikhetsutviklingen i samfunnet og uverdige lavlønn i deler av norsk arbeidsliv. Etter Senterpartiets syn skal sosial dumping ikke bare stoppes på grensen, men også inne i landet.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å forbedre allmenngjøringsordningen og gjøre den enklere å ta i bruk ved å forenkle dokumentasjonskravet.

Forslag fra Senterpartiet:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendig lovendring som sikrer at lønnsbestemmelsene i tariffavtaler som har et lavere lønnsnivå enn 80 pst. av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, automatisk skal allmenngjøres.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:115 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Olaf Lundteigen, Geir Adelsten Iversen og Kjersti Toppe om automatisk allmenngjøring av lønnsbestemmelsene i tariffavtaler som har et lavere lønnsnivå enn 80 pst. av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn – vedtas ikke.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 28. mai 2019

Erlend Wiborg

leder

Solfrid Lerbrekk

ordfører

Vedlegg

Brev fra Arbeids- og sosialdepartementet v/statsråd Anniken Hauglie, datert 30. april 2019

Representantforslag 115 (2018-2019)

Jeg viser til brev av 11.4.2019 der Arbeids- og sosialkomiteen ber om min vurdering av forslaget i dokument 8:115 S (2018–2019) fra stortingsrepresentantene Per Olaf Lundteigen, Geir Adelsten Iversen og Kjersti Toppe:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendig lovendring som sikrer at lønnsbestemmelsene i tariffavtaler som har et lavere lønnsnivå enn 80 pst. av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn, automatisk skal allmenngjøres.»

Den norske modellen for lønnsdannelse bygger på at lønnsveksten må tilpasses det konkurranseutsatt sektor over tid kan leve med. Det ivaretas ved at avtaleområder med stort innslag av konkurranseutsatt virksomhet (frontfaget) slutter avtaler først, og disse virker som en norm for andre avtaleområder. Tariffavtalene er grunnsteinene i lønnsdannelsen, og den frivillige koordineringen innen og mellom forhandlingsområder er sentral for modellen. Partene i arbeidslivet har ansvaret for gjennomføringen av tariffoppgjørene. Det innlekspolitiske samarbeidet bidrar til at myndighetene og partene i arbeidslivet har en felles forståelse av den økonomiske situasjonen og av hvilke utfordringer norsk økonomi står overfor. Myndighetene har ansvaret for at lover og regler legger til rette for et velfungerende og fleksibelt arbeidsmarked.

Den store tilstrømmingen av arbeidsinnvandrere til Norge etter 2004, har skapt nye utfordringer, og vedtak om allmenngjøring av tariffområder har blitt brukt i økende grad i deler av arbeidslivet. Allmenngjøringslovens formål er å sikre utenlandske arbeidstakere lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med de vilkår norske arbeidstakere har, samt å hindre konkurransevridning til ulempe for det norske arbeidsmarkedet. Allmenngjøring av tariffavtaler er et sentralt virkemiddel for å unngå sosial dumping. I tillegg arbeider regjeringen, sammen med partene i arbeidslivet, aktivt for et seriøst arbeidsliv og for å motvirke sosial dumping gjennom en rekke andre virkemidler. Vikarbyrådirektivet inneholder krav om lønnsmessig likebehandling som kan komme til anvendelse i bransjer som ikke er allmenngjorte.

Slik jeg forstår forslaget fra de tre stortingsrepresentantene, vil allmenngjøring i en bransje bli gjort gjeldende automatisk etter gitte kriterier og ikke med bakgrunn i vurderinger av dokumenterte uheldige lønns- og arbeidsvilkår eller konkurransevridning. Det vil i så fall være en helt annen form for allmenngjøring enn det vi har i dag, som jeg vil sterkt advare mot. Forslaget inne-

bærer en automatisk allmenngjøring hvis lønningene i tariffbundne bedrifter er under et gitt nivå, uten hensyn til forholdene i ikke-tariffbundne bedrifter. Det vil være en lite målrettet måte å angripe problemer med dårlige lønns- og arbeidsvilkår utenfor det organiserte arbeidslivet.

Forslaget knytter kriteriet for allmenngjøring i enhver bransje til gjennomsnittslønnen for arbeidere i industrien. Myndighetene må være varsomme med å gripe inn i relative lønninger på denne måten. Lønnsdannelsen skal blant annet sikre fleksibilitet i lønninger, at det er samsvar mellom tilbud og etterspørsel etter ulike typer arbeidskraft og at arbeidskraften anvendes der den har høyest samfunnsøkonomisk avkastning.

Allmenngjøringsordningen bygger på initiativ fra partene. For at Tariffnemnda skal behandle et krav, må det være fremsatt av en arbeidstaker- eller arbeidsgiverorganisasjon som er part i avtalen og har innstillingsrett etter arbeidstvistloven § 39 første ledd, med nødvendig dokumentasjon. I tillegg kan Tariffnemnda av eget tiltak vurdere vedtak om allmenngjøring dersom allmenne hensyn krever slik regulering. Antallet allmenngjøringsvedtak har økt, og allmenngjøring er gjort gjeldende også i bransjer som tradisjonelt har hatt lav tariffdekning. Det tilsier at det ikke burde være nødvendig å innføre en mekanisme for automatisk allmenngjøring. Arbeidsinnvandringen har vært vesentlig lavere de seneste årene enn i perioden 2007–2014. Forslagsstillerne viser ikke til konkrete bransjer med store utfordringer som ikke kan tenkes å bli allmenngjort innenfor dagens regler og sannsynliggjør ikke at det er behov for endringer i regelverket.

Forslagsstillerne viser til tallmateriale fra TBU om lønnsbestemmelser i tariffavtaler. Det må baseres på en misforståelse. Utvalget gjengir noen fastsatte satser i forskrifter om allmenngjøring og presenterer lønnsstatistikk for noen store forhandlingsområder, men har ingen oversikt over avtalte lønnsatser. Det finnes et stort antall tariffavtaler i arbeidslivet, med lønnsbestemmelser tilpasset forskjellige grupper. Tariffnemnda innhenter selv relevante opplysninger og lønnsstatistikk i forbindelse med sine vurderinger.

Dagens allmenngjøringsordning utgjør et direkte inngrep i lønnsdannelsen. Ordningen er et effektivt og godt tilpasset virkemiddel som har bred oppslutning blant arbeidslivets parter. Det må legges stor vekt på å unngå utilsiktede effekter på lønnsdannelsen og arbeidsmarkedet for øvrig. Hensynet til å sikre at utenlandske arbeidstakere har lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med vilkårene til norske arbeidstakere,

må nøye veies opp mot betydningen av en velfungerende lønnsdannelse som kan legge til rette for høy yrkesaktivitet og lav arbeidsledighet over tid.

Eventuelle lovendringer som påvirker lønnsdannelsen bør derfor bare foretas etter grundig vurdering og basert på kunnskap om hvordan ordningen fungerer. Allmenngjøringsordningen er som beskrevet over, et betydelig inngrep i lønnsdannelsen, med mulige konsekvenser for sysselsetting og ledighet. Det er viktig å følge med på utviklingen og å sikre at ordningen fungerer godt. Arbeids- og sosialdepartementet vil derfor sette i gang en flerårig evaluering av allmenngjøringsordningen i 2019.

Samlet sett mener jeg at automatisk allmenngjøring framstår som et uforholdsmessig sterkt og lite målrettet virkemiddel. Allmenngjøring av tariffavtaler og regelverket rundt det må ha bred oppslutning blant arbeidslivets parter. Vedtak om allmenngjøring bør skje etter særskilt vurdering, og brukes bare der det er nødvendig. Samtidig må allmenngjøringsvedtak etterleves. Tiltak som solidaransvar, informasjons- og påseplikt og innsynsrett og Arbeidstilsynets kontroll- og sanksjonsmuligheter bidrar til det.

